

Motion till riksdagen 2023/24:2918

av Anders Ygeman m.fl. (S)

med anledning av prop. 2023/24:151 Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över vilka bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner de utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som kommer att behöva stanna under en längre tid bör omfattas av och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till statligt tandvårdsstöd för de utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska gälla även efter utgången av 2026 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över de ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenserna av denna lagstiftning för kommuner och regioner och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Rysslands illegala invasion av Ukraina innebar den största flyktingkrisen sedan andra världskriget i Europa. För att säkra ett ordnat mottagande av och stöd till ukrainare på flykt tog den socialdemokratiska regeringen skyndsamt fram en plan för kontrollerat mottagande och tillfälligt skydd samt lagstiftning för jämnare fördelning av mottagandet i hela landet. Trots över två års krig är det få bedömare som tror på ett omedelbart eld-upphör under den närmaste tiden. Då kriget väntas fortsätta pågå under lång tid behöver EU och Sverige förbereda sig för att de ukrainska flyktingarna kommer att stanna här under en betydligt längre tid än vad som tidigare antagits. Det kommer i sin tur kräva en översyn av vilka anpassningar som behövs för att de ukrainska flyktingarnas vistelse och tillfälliga skydd i Sverige blir så bra som möjligt, både för flyktingarna och för det svenska samhället.

Över två år har nu gått sedan masskyddsdirektivet aktiverades och flyktingarna från Ukraina började komma till Sverige efter att Ryssland inlett sin olagliga krigföring i Ukraina. Det har under en längre tid varit uppenbart att de ukrainska flyktingarna måste ges förbättrad tillgång till utbildning, försörjning och stöd för att komma ut i arbete. Att regeringen först nu lämnar en proposition som syftar till att förbättra levnadsvillkoren för utlänningar med tillfälligt skydd – de som vistas här enligt EU:s masskyddsdirektiv – är efterlängtat men senkommet. Vår bedömning är att dessa förslag hade kunnat lämnas tidigare om beredningen av dessa förslag hade prioriterats av regeringen. Då hade det varit möjligt att redan för ett år sedan erbjuda de ukrainska flyktingarna bättre etableringsinsatser, sjukvård och tandvård.

Utlänningar med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare

Regeringen gör i propositionen bedömningen att levnadsvillkoren för utlänningar som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd bör förbättras och utlänningarna ges större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden på ett ändamålsenligt och samhällsekonomiskt effektivt sätt. Vi delar den bedömningen och bifaller regeringens förslag om tidigare folkbokföring för dem som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och att de därmed omfattas av personkretsen i lagen om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och kan erbjudas etableringsinsatser samt få etableringsersättning. Detta innebär också att en utlänning som folkbokförs här kommer att anses vara bosatt i Sverige och bl.a. omfattas av reglerna om regionernas ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård och tandvård.

Mot bakgrund av att de som har fått tillfälligt uppehållstillstånd och vistas här enligt masskyddsdirektivet har rätt att uppehålla sig inom hela EU och rätt att flytta till ett annat EU-land är det rimligt att den som har beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd inte ska folkbokföras under de första tolv månaderna av uppehållstillståndets sammanlagda giltighetstid. Därefter ska utlänningen folkbokföras om hen kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila i landet under ytterligare minst sex månader. I syfte att barn inte ska folkbokföras vid en senare tidpunkt än föräldrarna stöder vi även de förslag till nya bestämmelser för barn som föds i landet och inte blir folkbokförda vid födseln.

Vi stöder även de föreslagna ändringarna i folkbokföringslagen om anmälan om inflyttning samt förslagen till tydligare regler om uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd.

Rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken och statligt tandvårdsstöd

Regeringen föreslår att en utlänning som har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd inte ska anses vara bosatt här enligt socialförsäkringsbalken. Detta gäller dock inte om utlänningen har beviljats en flyktingstatusförklaring eller ett resedokument.

Det finns ett flertal olika bosättningsbaserade förmåner och dessa är främst avsedda att gälla för personer som vistas permanent i Sverige. Avgörande för rätten till bosättningsbaserade stöd för den som vistas här tillfälligt måste därför bedömas utifrån hur lång tid den tillfälliga vistelsen i Sverige kommer att bli.

Rätten till statligt tandvårdsstöd och LSS

Regeringen har funnit att rätten till statligt tandvårdsstöd ska ingå medan rätten till stöd och service för vissa funktionshindrade inte ska göra det. Utifrån syftena med dessa stöd är det i dagsläget en väl motiverad avvägning. Vi delar regeringens bedömning att det är rimligt att även det statliga tandvårdsstödet omfattar denna grupp. Däremot har vi svårt att förstå, utifrån regeringens motivering, varför denna rätt ska vara tidsbegränsad och upphöra vid utgången av 2026. Regeringen hänvisar till att en ny reform på tandvårdsområdet är att vänta. Men eftersom denna reform nu utreds är det rimligare att ange sluttiden för nuvarande regelverk i samband med att en proposition om en ny tandvårdsreform lämnas till riksdagen.

Vi delar regeringens bedömning att stöd enligt LSS inte ska gälla den här personkretsen. Eftersom utgångspunkten är att skyddet enligt masskyddsdirektivet ska vara av tillfällig natur får det anses vara tillräckligt att eventuella behov av stöd och insatser för den aktuella gruppen kan ges enligt socialtjänstlagen.

Se över vilka stödformer som kan bli aktuella om kriget blir långvarigt

Det finns en risk att kriget i Ukraina som redan pågått i över två år kan komma att bli än mer utdraget och pågå i flera år till. Inom EU förbereds nu ett beslut om att förlänga aktiveringen av masskyddsdirektivet till mars 2026. Samtliga medlemsstater har tidigare uttryckt stöd för en sådan förlängning. Det är troligt att det också blir Europeiska rådets beslut i sommar. Mot bakgrunden av dessa förlängningar finns det ett behov av att se över vilka stödinsatser de ukrainska flyktingarna behöver få för att kunna leva ett så ordnat liv i Sverige som möjligt. Regeringen behöver därför fortsatt överväga vilka ytterligare av de bosättningsbaserade socialförsäkringsförmånerna som denna grupp bör omfattas av. För barnfamiljer som vistas i Sverige under flera år kan det vara rimligt att se över rätten till barnbidrag, förlängt barnbidrag och bostadsbidrag.

EU och dess medlemsländer, inklusive Sverige, behöver vidta ytterligare förberedelser för att kriget i Ukraina kan bli långvarigt och för att de ukrainska flyktingarna kan komma att stanna betydligt längre än den tidsgräns som gäller för EU:s masskyddsdirektiv. Vi behöver också förbereda oss för vad som kan hända därefter.

Socialdemokraternas uppfattning är att denna proposition inte är tillräcklig för att lösa alla de behov som kan uppkomma för dem med tillfälligt uppehållstillstånd och som vistas i Sverige under de närmaste åren. Regeringen behöver se över behoven ytterligare och göra fler förberedelser samt utreda konsekvenserna av olika scenarier. Det är viktigt att vi har ordning och reda i mottagandet och då bör det finnas goda planeringsförutsättningar för såväl myndigheter som kommuner och regioner. Därför bör regeringen göra en översyn av vilka åtgärder och stöd som kan komma att bli nödvändiga för att förbättra levnadsvillkoren och ge rimliga förutsättningar för ukrainska flyktingar i Sverige.

Se över de ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenserna för kommuner och regioner

Vi har i beredningen av propositionen noterat att bl.a. flera kommuner samt Sveriges Kommuner och Regioner har avstyrkt regeringens förslag när det gäller de bosättningsbaserade förmånerna, då det kan bidra till negativa ekonomiska konsekvenser för enskilda. När stöd från de statliga stödsystemen inte kan påräknas är det också mycket troligt att det leder till ett ökat behov av ekonomiskt bistånd från kommunerna. Sveriges Kommuner

och Regioner har i en skrivelse till regeringen (dnr 2024/00894) påtalat de ökade kostnader som regeringens förslag innebär för kommunerna och begär därför att den statliga ersättningen för insatser för vissa utlänningar ändras. Det är viktigt att regeringen tar den oro för ökade kostnader som kommer till uttryck i remissvaren och i SKR:s skrivelse på allvar och tillmötesgår kraven på kompensation.

Anders Ygeman (S)

Åsa Eriksson (S)

Ola Möller (S)

Jessica Rodén (S)

Sanne Lennström (S)

Kalle Olsson (S)